

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน
เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียน
ในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา
THE APPLICATION OF THE FOUR NOBLE TRUTHS WITH
PROJECT-BASED APPROACH LEARNING MANAGEMENT
ON CREATIVE PROBLEM SOLVING FOR STUDENTS
IN THE BUDDHISM STRAND

¹ ชยาภา คำเมรี, ² วิทยา ทองดี, ³ สมควร นามสีฐาน และ ⁴ จุฬาพรรณภรณ์ ธนะแพทย์
¹Chayapa Khammeree, ²Vittaya Thongdee, ³Somkhuam Namseethan
and ⁴Chulapunporn Thanaphaet

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย
¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹ Chayapa2518@gmail.com

Received July 10, 2022; Revised November 2, 2022; Accepted December 25, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียน อาศัยความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิจารณ์ญาณ ในการแก้ปัญหา ประกอบกับหลักการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อันได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญาอกงาม และจัดการกับสิ่ง

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

² รศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

³ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

⁴ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสุข มีสมาธิ มีความเข้าใจเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักอริยสัจ 4, การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน, การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์, สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา

ABSTRACT

This article is objective to present the application of the application of the Four noble truths with project-based approach learning management on creative problem solving for students in the Buddhism strand by creative thinking, critical thinking, problem solving and the Four noble truths are practical things in educational management of suffering (Dukkha), origin , including: suffering (Samudaya), cessation of suffering (Nirodha) and path to the cessation of suffering (Magga) as a learning management process for students to solve problems and develop good physical, mental and intellectual growth and dealing with things properly, living a good life, the society was peaceful, concentrated, understood the learned content of Buddhism strand and perform properly.

Keywords: The application of the application, The Four noble truths, Project-based approach learning management, creative problem solving, Buddhism strand

บทนำ

สังคมปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา และการพัฒนาประเทศ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 4 ได้ระบุถึงความหมายของ “การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และเป็นพลเมืองดี ของชาติ พื้นฐานสำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการปลูกฝังเยาวชนเป็นพลเมืองดีของชาติคือ

พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่อยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน และเป็นสภาพแวดล้อมที่ครอบคลุมสังคมไทยอย่างกว้างขวาง วิถีชีวิตของชาวไทยผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา พุทธบริษัทมีบทบาทสำคัญยิ่งในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอยู่คู่ชาติไทย ด้วยการปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธที่ดีสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดจากการรับวัฒนธรรมจากภายนอกประเทศเข้ามาในการดำเนินชีวิตประจำวันโดยเฉพาะด้านการใช้เทคโนโลยี มีลักษณะการใช้ชีวิตแบบวัตถุนิยม อาทิเช่นในวัยของผู้เรียนจะมีสิ่งยั่วยุเข้ามาในการดำเนินชีวิต เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข คือ การนำพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต สิ่งที่พุทธบริษัทควรศึกษา คือ บทบาทหน้าที่ของชาวพุทธเพื่อน้อมนำมาปฏิบัติ พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของคนและการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีความเข้มแข็งทางด้านสติปัญญา มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สร้างความรู้ใหม่ได้และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถเป็นคนดีมีคุณธรรม ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขโดยยังรักษาความเป็นไทยไว้ สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สาระพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสาระวิชาหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของรายวิชาพระพุทธศาสนา โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่างๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป (วิภาพรรณ พินลา, 2560) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะมีการพัฒนาและส่งเสริมการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง แต่การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในที่ผ่านมา ก็ยังพบว่าไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร เห็นได้จาก ผลจากการทดสอบกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.), 2565) พบว่า ผลคะแนนวิชาสังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ยังคงมุ่งเน้นในการศึกษาเนื้อหา ทำแบบฝึกหัด และฟังการบรรยาย ซึ่งขาดการเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การสอนส่วนใหญ่จะเน้นที่ความรู้ ความจำ มากกว่าการคิดแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการและขาดการบูรณาการกับความรู้ต่างๆ ดังนั้น ผู้สอนต้องประยุกต์ใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือนำเสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและวิธีการสอนที่จะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ และวิธีการสอนหนึ่งที่ช่วยแก้ปัญหาคือการจัดการเรียนรู้ โดยใช้โครงงานเป็นฐาน และ

การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

บทความนี้ผู้เขียนนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์หลักอริยสัจ 4 กับการใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ความรู้ การทำงานเป็นกลุ่มและทักษะการทำงานเป็นทีม การนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการเรียนรู้โดยยึดหลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ กระบวนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการเรียนรู้ลักษณะนี้ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมศักยภาพด้านการคิด ตลอดจนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

การจัดการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นการจัดหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องเรียน ทั้งนี้เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้ว่าด้วย การอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การปรับตัวเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีความสามารถทางสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านความรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอดและหลักการสำคัญในสาขาวิชาต่างๆทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้น โดยจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการหรือสหวิทยาการ

2. ด้านทักษะและกระบวนการ ในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนควรจะได้พัฒนากระบวนการต่างๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการ ดังนี้

ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์หลักการและการนำไปใช้ ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ทักษะการแก้ปัญหา ตามกระบวนการทางสังคมศาสตร์ กระบวนการสืบสอบ เช่น ความสามารถในการตั้งคำถามและการตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมติฐานและสรุปเป็นหลักการ

ทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกต ความสามารถในการสื่อสารโดยการพูด การเขียน และการนำเสนอ ความสามารถในการตีความ การสร้างแผนภูมิ แผนที่ ตารางเวลา และการจัดบันทึก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงาน กลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ ได้รับมอบหมาย ด้วยความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้งและแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านเจตคติและค่านิยม กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยม เกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญู รักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่า อนุรักษ์และพัฒนา ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา และการปกครองของศาสนา และการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. ด้านการจัดการและการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ได้รับการ อบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้ เมื่อมองในภาพรวมๆ แล้วจะพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทั้งทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยให้นำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนา มาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระสำคัญที่จัดการเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอรวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

การจัดการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ คือกระบวนการแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์หรือเป็นขั้นตอนของการบรรลุความต้องการ หรือวัตถุประสงค์โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความคิด

วิจารณ์ญาณ การใช้ความคิดทั้งสองที่กล่าวถึงได้แก่ผู้แก้ไขปัญหาก็จะใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการคิดวิธีการแก้ปัญหาให้ลึกและความมีหลากหลายโดยปราศจากการตัดสินว่าดีหรือถูกต้องหรือไม่ จากนั้นจึงประเมินและเลือกวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้การคิดวิจารณ์ญาณเพื่อให้ได้วิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด พร้อมทั้งนำวิธีการแก้ปัญหานั้นมาวางแผนการแก้ปัญหาบนเงื่อนไข บริบทและทรัพยากรที่มีอยู่และนำแผนการแก้ปัญหาไปปฏิบัติ โดยเชื่อมั่นว่าสามารถแก้ปัญหาและกำกับตนเองขณะทำการแก้ปัญหาได้ เพื่อสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (สิทธิชัย ชมพูพาทย์, 2554) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเข้าถึงปัญหา เป็นขั้นของการทำความเข้าใจ รับรู้ความท้าทายที่จะแก้ปัญหา จากสถานการณ์ การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน การระบุปัญหาที่แท้จริง และวางเป้าหมายในการแก้ปัญหา ซึ่งสามารถเลือกใช้ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือใช้ทุกขั้นตอนตามความชัดเจนของปัญหา ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1) การเห็นความสำคัญ เป็นขั้นตอนการระบุและอธิบายความสำคัญของสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในมุมมองของตนเองและผู้อื่น การสร้างความคิดที่เหมาะสมต่อปัญหา

2) การสำรวจข้อมูล เป็นการศึกษารายละเอียดของสถานการณ์หรือการสืบค้นข้อมูลเพื่อให้สถานการณ์มีความชัดเจน ประกอบด้วย การศึกษาลักษณะและสาเหตุของสถานการณ์ที่เป็นปัญหารวมถึงความเกี่ยวข้องกับปัญหาอื่น โดยใช้การสำรวจข้อมูล ประเมินและเลือกใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

3) การระบุปัญหา เป็นการตัดสินว่าสถานการณ์ที่ศึกษานั้น ปัญหาใดเป็นปัญหาที่ต้องนำมาแก้ไขหรือเรียกว่าเป็น “ปัญหาที่แท้จริง” พร้อมทั้งวางเป้าหมายในการแก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 การคิดวิธีการแก้ปัญหา เป็นการคิดหาวิธีแก้ปัญหาให้มากที่สุด โดยไม่มีการตัดสินว่าความคิดนั้นผิดหรือถูก ใช่หรือไม่ใช่ รวมถึงการปรับวิธีการแก้ปัญหาจากแนวคิดการแก้ปัญหาของผู้อื่น

ขั้นที่ 3 การเลือกและเตรียมการ คือการทำให้วิธีการแก้ปัญหามีความชัดเจนในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น โดยการประเมินวิธีการแก้ปัญหานั้นได้วิธีการที่ดีที่สุด จากนั้นจึงพิจารณาสิ่งสนับสนุนและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในกระบวนการแก้ปัญหาโดยมีขั้นตอนดังนี้

1) การเลือกวิธีการแก้ปัญหา เป็นการคัดเลือกวิธีแก้ปัญหาโดยใช้เกณฑ์ในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา

2) การคาดการณ์ผลกระทบ เป็นการระบุเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งที่เป็นอุปสรรคและสิ่งสนับสนุนในระหว่างการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนการแก้ปัญหา คือการวางแผนทางการแก้ปัญหาโดยใช้ความสามารถและข้อจำกัดของบุคคล รวมถึงบริบท เงื่อนไข ทรัพยากร และอุปสรรค โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) การประเมินงาน เป็นการระบุแนวทางและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหาภายใต้เงื่อนไข ข้อจำกัด บริบท ข้อมูล หรือสิ่งสนับสนุนในการแก้ปัญหา

2) การออกแบบกระบวนการ เป็นการวางขั้นตอนและกิจกรรมการแก้ปัญหาจากกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่และแบ่งหน้าที่สมาชิกในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 5 การลงมือปฏิบัติ เป็นการนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติจริง มีการกำกับตนเองในการแก้ปัญหา การเปรียบเทียบกิจกรรมและผลการแก้ปัญหากับเป้าหมายที่วางไว้ มีการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมการแก้ปัญหา เมื่อการแก้ปัญหานั้นเป็นไปตามที่วางแผนไว้ก็ให้การเสริมแรงแก่ตนเอง ซึ่งขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

1) การลงมือปฏิบัติ เป็นการลงมือปฏิบัติตามแผน สังเกตและสะท้อนระหว่างการทำงาน รวมทั้งปรับปรุงกระบวนการแก้ปัญหาให้เหมาะสมมากขึ้น

2) การเผชิญปัญหา เป็นการกำกับตนเองระหว่างการทำงานประกอบด้วย การสังเกตและบันทึกพฤติกรรมของตน เปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การควบคุมตน และเสริมแรงตนเอง

การจัดการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ในพระศาสนา พระพุทธศาสนา

หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแนวคิดและการปฏิบัติแนวทางใหม่ที่เป็นนวัตกรรมและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการนำพระธรรมมาเพื่อพัฒนาชีวิตอย่างยั่งยืน โดยสัมพันธ์กับการศึกษา โดยเฉพาะการเรียนรู้คำสอนที่เป็นหลักพุทธธรรมจึงเป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการศึกษาที่ทำให้คนรู้จักคิด ตามหลักโยนิโสมนสิการ มีการหาเหตุ หาปัจจัย ย้อนไปถึงต้นเหตุของปัญหานั้นได้ มีการคิดแยกแยะ เป็นต้น ซึ่งสามารถมาปรับประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีถึง 84,000 พระธรรมขันธ์ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนทุกเพศ ทุกวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ(พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ), 2564)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้หรือการเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จ การสอนวิชาชีวะและวิชาเฉพาะให้ให้ผู้เชี่ยวชาญ ถ้าสอนวิชาพื้นฐานต้องใช้นักปราชญ์เพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างกว้างขวาง และลึก ทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาอย่างถูกต้องมีแรงจูงใจ (ฉันทะ) เพราะได้เรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์หรือผู้เชี่ยวชาญจริง ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่ตรงไปตรงมาตามธรรมชาติ มุ่งไปยังผลโดยตรงของสิ่งที่เราจะทำ เพื่อสร้างความเป็นผู้พร้อมที่จะศึกษาเล่าเรียน และมีหน้าที่ที่ต้องต่อการศึกษา คือทำให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา รักวิชาการ เตรียมให้เขาเป็นคนที่เรียนเป็นจึงจะได้ความรู้จริง รู้จักคิดเป็น คั่นคว้าเป็น คือ ต้องเป็นคนใฝ่รู้ ชอบค้นคว้า และต้องรู้วิธีค้นคว้า ส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาต่างๆ คือ วิชาศิลปะศาสตร์ เป็นวิชาการสำหรับสร้างคนให้เป็นนักศึกษา คือให้เป็นผู้มีความพร้อมในการศึกษา เป็นการเตรียมบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อให้รู้จักตัวของตัวเองที่เป็นคนไทย รู้จักสร้างวิชาการสมัยใหม่เป็นผู้นำ และผู้ให้ทั้งยังช่วยแก้ปัญหาแก่โลก โดยการนำอริยสัจ 4 มาวิเคราะห์ในการแก้ปัญหา ทั้งต่อการเรียนในด้านวิชาการและด้านจิตพิสัยของผู้เรียนให้เกิดผลอย่างตรงกับปัญหา เป็นทางออกที่ประสบผลดี

อย่างไม่เกิดผลกระทบอื่นๆ ตามมา เพราะพุทธปรัชญาเป็นการสอนมุ่งให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเองเป็นเบื้องต้น คือเรียนรู้ตนเอง เมื่อรู้ตนเองแล้วก็สามารถเข้าใจสิ่งอื่นๆ ได้

ดังนั้นการเรียนการสอนต้องหากต้องการแก้ปัญหาการศึกษาที่เป็นอยู่ ต้องนำเอาหลักพุทธธรรมช่วยในการแก้ปัญหาให้กับวิกฤตการณ์ทางการศึกษาของสังคมไทย การให้การศึกษามิควรเป็นการให้แปลกแยกกับวัฒนธรรมของตน การศึกษาเป็นการเข้าใจทั้งวัฒนธรรมรากเหง้าของตน และเรียนรู้ความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ และรู้จักเรียนรู้ หาทางแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานคติความเชื่อของตน

เทคนิคการสอนตามหลักการทั้งสี่ของอริยสัจเป็นกระบวนการที่ให้ผู้เรียนได้พยายามแสวงหาความรู้ ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยนำเอาลำดับขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในศาสนาพุทธมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาค้นหาตัวเอง ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยเทคนิควิธีการสอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 18 ซึ่งระบุไว้ว่า สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักการทั้งสี่ของอริยสัจ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2545) ดังนี้

1) การกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) ในขั้นนี้ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการกำหนดและนำเสนอปัญหาอย่างละเอียด พยายามให้ผู้เรียนทำความเข้าใจปัญหาที่ตรงกัน โดยผู้สอนทำการอธิบาย หรือสร้างเหตุการณ์จำลอง อีกทั้งโน้มน้าว ให้ความรู้สึกให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ปัญหานั้น ๆ ผู้สอนช่วยผู้เรียนพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายและทั่วถึง และเขียนแสดงความคิดเห็นทั้งหมดบนกระดาน และพยายามให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในห้องเรียนทุกคน โดยผู้สอนอาจใช้สื่อที่เหมาะสม ประกอบการนำเสนอปัญหาให้สมจริง และให้ผู้เรียนทุกคนร่วมมือกันช่วยกันแก้ไขปัญหานั้น ๆ

2) ตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) ผู้สอนใช้คำถามเร้าให้ผู้เรียนคิดและแสดงความคิดเห็นถึงสาเหตุของปัญหาที่ยกมากล่าวในขั้นต้นว่าปัญหานั้นมีอะไรบ้าง ผู้สอนอธิบายเชื่อมโยงเหตุผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เปิดโอกาสและกระตุ้นผู้เรียนให้แสดงความคิดเห็น โดยให้ผู้เรียนเขียนข้อความเหล่านั้นบนกระดานเป็นข้อ ๆ

3) ทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) ผู้สอนใช้เทคนิคการแบ่งงาน และกระบวนการกลุ่ม และเสนอแนะให้ผู้เรียนทำการจดบันทึกข้อมูล

4) วิเคราะห์ข้อมูล (ขั้นมรรค) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่จดบันทึก

5) การสรุปผล (ขั้นมรรค) เป็นการช่วยกันสรุปความคิดของผู้เรียนแต่ละคน นอกจากนี้ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น โดยผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ข้อมูลย้อนกลับ ทบทวนความสำคัญ สรุป เชื่อมโยงข้อคิดเห็นของผู้เรียน และบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ลงบนกระดาน

การเรียนการสอนต้องเป็นอะไรที่มากกว่าการเน้นเรื่องวิชาการ หรือวิชาชีพ การศึกษาต้องเร้าความต้องการเรื่อง ฉันทะ ให้เกิดแก่ผู้เรียนให้อยากรู้ อยากเห็น อันนำไปสู่การเรียนรู้ด้วย

ตนเอง ซึ่งอันจะนำไปสู่การศึกษาอย่างยั่งยืน การเรียนการสอนต้องมีการบูรณาการหลักพุทธปรัชญามาช่วยในการเรียนการสอน ให้เกิดการเติมเต็มสิ่งที่การเรียนการสอนขาดนั้นก็คือการเน้นย้ำมารยาท ทางด้านจริยธรรม หรือศีลธรรมของผู้เรียน การแก้ปัญหาจึงไม่เพียงแต่การศึกษาด้านวิชาการหรือด้านวิชาชีพที่หมายถึงผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิชาชีพเท่านั้น แต่ต้องหมายรวมถึงผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านศีลธรรมด้วย การเรียนการสอนจึงจะสอดคล้องกับวิชาการที่นำไปสู่การฝึกฝนหรือการดลใจ ให้ผู้เรียนเกิดฉันทะเพื่อไปสู่การขยายผล หรือการลงมือปฏิบัติทั้งด้านวิชาชีพและศีลธรรม การเรียนการสอนจึงต้องสอดคล้องกับพื้นฐานความเชื่อของสังคม เพราะหากไม่สอดคล้องกับความเป็นไปของสังคมแล้วการเรียนการสอนจะไม่อาจประสบผลสำเร็จไปได้ เพราะไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง โดยการจัดการศึกษาจะต้องสามารถให้ ผู้ที่จะเรียนได้ดี สามารถพัฒนาศักยภาพได้ดีต้องมีศรัทธาเชื่อมั่นในปัญญาของมนุษย์ เป็นผู้ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ หรือใฝ่ทำเรียกว่า “ฉันทะ” ควบคู่กับ ความมีวินัยการจัดการศึกษาจึงสามารถให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่ เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องอาศัยการมีกัลยาณมิตร กับการรู้จักคิดใคร่ครวญรู้จักคิดแยกแยะ คิดอย่างถ่วงถี่ รู้จักคิดตามหลักต่างๆ เป็นการศึกษาตามหลักไตรสิกขาที่มี สัมมาทิฐิ เป็นเบื้องต้นแห่งกระบวนการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการนำไปสู่การเข้าหาความจริงตามหลักอริยสัจ 4 ที่ไม่เพียงเน้นให้ผู้เรียน ได้เกิดความใฝ่รู้ที่ดี เรียกว่า “ฉันทะ” ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นเตือนภายในที่ดีให้ออกมา หรือเพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์ด้วยการฝึกอย่างมีวินัยอย่างต่อเนื่อง เท่านั้น แต่ยังเป็นการมุ่งการเรียนรู้ของชีวิตอย่างต่อเนื่อง หรือให้ถึงจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน เพราะมีฉันทะนั้นก็ยังเป็นผู้ที่ยังต้องศึกษาอยู่ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสนาเป็นการนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ มาสังเคราะห์และสามารถนำไปปรับใช้กับผู้เรียนให้ครบพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย 1) พัฒนาการทางด้านกาย (กายภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้สิ่งเร้าภายนอก ผ่านการสัมผัสทางด้านร่างกาย 2) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระลึกหรืออยู่กับลมหายใจด้วยการทำสมาธิก่อนเรียนหลักการหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน และ 3) พัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์สติปัญญาเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นจากการทำงาน 4) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนระดมสมองร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มเพื่อสืบค้นข้อมูล (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547)

การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้ที่ใช้โครงงาน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ วิธีการหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และทักษะผ่านการทำงานที่มีการค้นคว้า และการใช้ความรู้ในชีวิตจริงโดยมีตัวผลงานและการแสดงออกถึงศักยภาพจากการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยโครงงานจะลูกขับเคลื่อนโดยมีคำถามกำหนดกรอบการเรียนรู้ที่เป็นตัว เชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้กับทักษะการคิดขั้นสูงเข้าสู่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการ หรือโครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) จึงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่นักการศึกษาหลายท่านยอมรับว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนทุกระดับการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาและ

อุดมศึกษาควรนำไปใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน โดยการ ค้นหาความรู้ด้วยตนเองด้วยการทำโครงการ ดังนั้น นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนมีอาชีพทุกคน จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมโครงการในการพัฒนา ผู้เรียน เพราะกิจกรรมโครงการถือว่าเป็นกิจกรรมที่สนองต่อกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญได้เป็นอย่างดี และยังเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนทุกคนสามารถประยุกต์ใช้ได้กับการเรียนการสอน ในทุกรายวิชา โครงการเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กยุคใหม่ที่อยู่ในสังคมของแหล่งข้อมูล ข่าวสารที่หลากหลายและทันสมัย ที่ต้องมีความสามารถในการเลือกสรรให้ถูกต้องและเหมาะสมกับ ระดับและวัยของตนเอง รวมไปถึงความสามารถที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงได้ เป็นอย่างดี และกิจกรรมโครงการยังสามารถปฏิรูปเด็กยุคใหม่ในสังคมไทยให้รู้จักสร้างวัฒนธรรม การเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนที่เรียกว่าการศึกษาตลอดชีวิต (Life-Long Education) ดังเช่น อานนท์ พัสตร (2560) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบโครงการไว้ว่า โครงการเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ของผู้เรียนหรือผู้สอนเป็นผู้กำหนดประเด็นศึกษาให้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองหรือ กระบวนการกลุ่ม รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ก็จะถูกปลูกฝัง และสั่งสมในตัว ผู้เรียนด้วยเช่นกัน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ร่วมกันค้นคว้าแก้ปัญหาในการทำโครงการแลกเปลี่ยน ความรู้ข้อคิดเห็นที่ได้ศึกษาค้นคว้ามีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรมโครงการให้บรรลุ เป้าหมาย อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้ในอนาคต

การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ จึงเป็นเทคนิควิธีการหนึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่าง เป็นระบบ โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือ กระบวนการอื่นใดไปใช้ในการศึกษาหา คำตอบนั้น ๆ ใช้เทคนิคหลากหลายรูปแบบนำมา ผสมผสานกันแก่กระบวนการกลุ่ม การฝึกคิด การแก้ไขปัญหา การเน้นกระบวนการและ การสนแบบร่วมคิดร่วมทำ เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับแหล่งความรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ได้ด้วย ตนเอง โดยมีสถาบันการศึกษาและนักการศึกษา กล่าวถึง หลักการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ เป็นฐาน ดังเช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) กล่าวว่า หลักการ จัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้เรียน เป็นผู้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สรุปองค์ความรู้ด้วย ตนเองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น และผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้จริงนอกจากนี้ ญฐริกา ก้อนเงิน (2558) ได้สรุปว่าการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานเป็นวิธีการ เรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึก ทักษะในการปฏิบัติงาน สามารถพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดการ เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วย ตนเอง ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการวางแผน การจัดการ การคิดอย่าง เป็นระบบ การเป็นผู้นำและผู้ ตาม ตลอดจนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และสามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง ในแง่วิธีการทำงานอย่างมีระบบ และผลผลิต ที่ได้จากการทำ โครงการ การเรียนรู้แบบโครงการ จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พัฒนาทักษะของผู้เรียนที่ใช้ ค้นหาค้นคว้าและพัฒนาศักยภาพ และกระตุ้น ให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะการแก้ปัญหา การคิดขั้นสูง การ คิดวิเคราะห์ ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ จริง โดยโครงการยังส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม

ด้านเจตคติต่อผู้เรียนให้เกิดความสนใจ ใฝ่เรียน และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ (อังคณา ตุงคะสมิต, 2559) ที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นขั้นการสร้างสิ่งซึ่งเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ โดยควรเริ่มจากการสร้าง บรรยากาศในชั้นเรียนก่อน ควรสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองไม่เครียดเพื่อผู้เรียนเกิดความพร้อมใน การเรียนรู้ จากนั้นจับกลุ่มผู้เรียนด้วยวิธีการละความสามาร

ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดปัญหา เป็นขั้นการเลือกกำหนดปัญหาที่จะศึกษา ซึ่งต้องเริ่มจากความสนใจของผู้เรียน ซึ่ง ผู้สอนเป็นผู้พบปัญหาแล้วพยายามให้ผู้เรียนได้เลือกศึกษาปัญหาที่เหมาะสม กับความรู้ความสามารถของผู้เรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันเขียนโครงร่างของโครงการโดยผู้สอน ใช้การสนทนาประกอบที่แสดงขั้นตอนของโครงการ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในภาพรวมของโครงการแต่ละขั้นอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่มีความสำคัญมาก คือการดำเนินการหรือลงมือปฏิบัติ ตามแผนที่วางไว้ในขั้นที่ 3 ผู้สอนต้องใช้การเสริมแรงและสนับสนุนให้ผู้เรียนเลือกวิธีการตาม ที่ผู้เรียนต้องการแต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของการนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และ เชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปและนำเสนอ เป็นการให้ผู้เรียนสรุปข้อมูลจากการวิเคราะห์ และ สังเคราะห์เป็นผลงาน นำเสนอ ข้อมูลและเผยแพร่ข้อมูล โดยผู้เรียนสามารถนำเสนอในส่วนที่เป็น กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนและผลลัพธ์หรือผลที่ได้จากการศึกษา ผู้สอนควรให้คำแนะนำ กระตุ้นให้เกิดการซักถามภายในชั้นเรียน

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาวิธีหนึ่ง ซึ่งได้ ผ่านการศึกษาและวิจัยมาแล้วสังเคราะห์เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่อิงกับสาระการเรียนรู้ของ ผู้เรียน โดยฝึกให้ผู้เรียนได้ทำความเข้าใจกับปัญหา ฝึกการมองปัญหาโดยใช้ทั้งความรู้สึกร และมุ่ง แก้ปัญหา ทำให้การดำเนินการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ โดยสามารถนำการจัดการเรียนรู้แบบ อริยสัจ 4 มาสังเคราะห์และประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐานเพื่อการ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้ครบทั้ง 4 ด้าน อันประกอบด้วย พัฒนาการ ทางด้านกาย (กายภาวนา) พัฒนาการทางด้านสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา) และพัฒนาการทางด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542
ที่แก้ไขเพิ่มเติม 2545. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร , กระทรวงศึกษาธิการ
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551*.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ณัฐริกา ก้อนเงิน. (2558). *ผลการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานโดยใช้เครื่องมือการเรียนรู้ร่วมกันออนไลน์ด้วยเทคนิคคอกบัวบานที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ส สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. รายงานการวิจัย, ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพวัชรบัณฑิต (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2564). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน*. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษ สถานีโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย MCU TV.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2556). *ปรัชญาการศึกษาของไทย ภาค พุทธธรรม: แก่นนำการศึกษา*. นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2562, *หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (พ.ศ.2562)*, ขอนแก่น: สำนักวิชาการ.
- วิภาพรรณ พินลา. (2560). *แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*, *วารสารปาริชาติ*, 30(1):16
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.). (2565) [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.niets.or.th> [22 พฤศจิกายน 2565],
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *แนวคิดกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน*. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สิทธิชัย ชมพูพาทย์. (2554). *การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนการสอนเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของครูและนักเรียนในโรงเรียนส่งเสริมนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษทางวิทยาศาสตร์โดยใช้การวิจัยปฏิบัติการเชิงวิพากษ์*. ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *20 วิธีการจัดการเรียนรู้, เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- อานนท์ พัสตร. (2560). *การพัฒนาบทเรียนบนเว็บโดยใช้โครงงานเป็นฐานที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ วิเคราะห์ระบบจัดการฐานข้อมูล สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อังคณา ตุงคะสมิต. (2559). *สังคมศึกษาในโลกอาเซียน Social studies in ASEAN Community*. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น